

Řády slavného dělostřelectva, které pro vyšší i nižší důstojníky, jakož i pro kohokoli k němu náležejícího, vydal nejjasnější a nejmocnější Vladislav IV, z Boží milosti polský král, v táboře pod Smolenskem dne 6. ledna, léta páně 1634

Článek I. Nadevše nejjasnějšímu králi a pánu, panu Vladislavu IV, z Boží milosti králi polskému, velkoknížeti litevskému, knížeti ruskému, pruskému, mazovskému, žmudskému, volyňskému, kijevskému, inflantskému, atd., švédskému, gótskému a vandalskému dědičnému králi a vybranému carovi vši Rusi, atd. atd., pánu našemu milostivému, jste, stejně jako i polské zemi, všichni, kteří příslušíte k dělostřelcům, tedy důstojníci, úředníci, stejně jako pod nimi sloužící jízdní jako i pěší, stejně jako ohněstrůjci, dělostřelci, strážci, řemeslníci a pomocníci a obecně všichni, kteří přísluší k dělostřelectvu, povinováni přísahou jeho královské milosti a Polsku, že mu budete věrně, odvážně, snažně a ochotně sloužit a zasazovat se o rozhojnění královské moci a dobra Polska. Budete mít za všech okolností na mysli jeho prospěch a budete se zasazovat, aby nebyla způsobena jakákoli škoda jeho poddaným, ať již se nacházejí v pevnostech, ve volné krajině nebo v táboře, nedopustíte se vůči nim jakéhokoli násilí, rabování nebo loupeží, ale naopak jim budete v každé opodstatněné záležitosti pomáhat a tyto chránit. Pokud by se jeden nebo více vojáků protivilo tomuto nařízení a čímkoli by ho porušili, mají být podle výroku soudu bez milosti trestáni.

Článek II. Všichni jste také povinni prokazovat veškerou nezbytnou úctu a poslušnost svým nadřízeným, tedy jeho milosti panu plukovníkovi, podplukovníkovi, zbrojmistrovi [cejkmajstrowi], kapitánovi a poručíkovi, a také být připraveni bez jakékoli výmluvy poslechnout vše, co vám jeho královská milost nebo jeho plukovník přikáže, ať již ve zbrojnici, uvnitř nebo vně pevnosti, v táboře nebo kdekoli jinde, kde je to potřeba, kdekoli by vás jeho královská milost v průběhu současného moskevského tažení potřebovala. Také jste povinni stavět se na hrdinný odpor, ať již na souši nebo na moři, proti všem jeho nepřátelům, jak to přísluší čestným a věrným vojákům, kteří přísluší k dělostřelectvu. Pokud by jeden nebo více vojáků projevilo vůči tomuto neposlušnost nebo vzdor, mají být jako krivopřísežníci předvedeni před soud, a podle jeho výnosu potrestáni. Pokud by pak kdokoli, ať již vyšší nebo nižší důstojník, nebo kdokoli jiný, kdo přísluší k dělostřelectvu, vypověděl službu a měl k tomu dostatečnou příčinu, tedy například nedostatečné zdraví, takovému nemá být zadržován žold, ale naopak má být s dobrým doporučením propuštěn. Pokud by pak byl jeden nebo více vojáků v nouzi, neboť by nebyli z důvodu postřelení nebo zmrzačení schopni další služby u dělostřelectva, mají tito, ať již jsou z našeho národa nebo cizozemci, dostat doživotní zaopatření, a pokud by se chtěli vrátit do své vlasti, má jim být za jejich služby vyplacena štedrá odměna.

Článek III. Protože jsou nejen dělostřelci, ale i všechny ostatní osoby, které přináležejí ke slavnému dělostřelectvu, povinovány tím, aby se zachovávali uctivě, máte mít nadevše v úctě Boha a jeho svaté evangelium, ctít nejsvětější svátost a vyhýbat se sprostému klení, hanebným přísahám a podobným činům, a zejména sodomskému nebo nečistému životu, které jsou proti Božímu přikázání. Tyto hříchy nejen velice urážejí Boha, což způsobuje, že připouští vojsku jen málo úspěchů, ale také ničí města, provincie i celá království. Kdo by se pak tomuto nařízení protivil, ten má být podroben tvrdému a nemilosrdnému trestu.

Článek IV. Nikdo z těch, kteří slouží u dělostřelectva, ať již je jízdní nebo pěší, a ať již slouží jako ohněstrůjce, dělostřelec nebo má jakoukoli jinou úlohu, se nemá opovážit přebývat na místech, ať již v pevnosti nebo v táboře, kde se hrají kostky nebo karty, nebo kde se scházejí nejružnější výtržníci a opilci, u kterých nelze nalézt ani bázeň před Bohem, ani jakoukoli ctnost. Kdokoli by toto nařízení přestoupil, má být trestán zakutím do okovů a vězením.

Článek V. Má být zabráněno neužitečnému opilství, které způsobuje pouze rozepře, neshody, urážky cizí cti, šarvátky, proklínání a tomu podobné neslušné chování, zejména v průběhu hlídek u zbrojnic, v pevnostech, v táboře, na bateriích i na jakýchkoli jiných místech, kde je držena stráž. Všichni se také mají ostříhat toho, aby vyrazili na loupeže na cizí majetky. Pokud by se kdokoli protivil tomuto příkazu, nebo se mu stavěl na odpor, má být za to surově trestán.

Článek VI. Nikdo se nemá u korbely v hospodě nebo šenku chlubit svými znalostmi, na jejich základě se vychvalovat nebo tupit a ponižovat své spolubojovníky. Naopak má každý skrze tento dar, díky kterému se mu dostalo většího poznání, projevovat větší milost svým bližním. Kdo by se takto nezachoval, má být trestán vězením a zakutím do okovů.

Článek VII. Přísně se zakazují všechny bitky, vyzvání na souboje a šermovačky, ať již jakýmkoli zbraněmi. Kdokoli hledá pomstu nebo spravedlnost, má ji nalézt u svého nadřízeného, který má spor rozsoudit. Kdo toto poruší, má být zakut do okovů.

Článek VIII. Pokud by byl k dělostřelectvu přijat jeden nebo více vojáků, kteří by jinde spáchali nějaký nepoctivý čin, v daný čas to o nich nebylo známo ale za nějaký čas by to, dříve či později, vyšlo najevo, a jeho královská milost by danému provinilci nebo provinilcům jejich vinu odpustila, neboť by chtěla mít takové vojáky ve svém vojsku, nemá nikdo pod přísnými tresty připomínat nebo předhazovat zmíněným vojákům jejich dřívější provinění.

Článek IX. Dělostřelci, kteří byli přiděleni na hlídku, a to jak v zimě, tak i v létě, se mají dostavit s obvyklou výzbrojí, luntý ve spontonech a dalším vybavením, které dělostřelcům přísluší, o smluveném čase do zbrojnice nebo do tábora před ležení plukovníka, kde jim bude určeno, kde mají držet stráž, tedy ve zbrojnici, v pevnosti, v táboře nebo na baterii u děl. Hlídku pak mají vykonávat pečlivě a není jim dovoleno jakýmkoli způsobem opustit místo hlídky nebo určenou baterii, dokud je nevystřídají jiní, a stejně tak nemají dovolit opustit hlídku svým učedníkům nebo pomocníkům. Na hlídce jim má být skrze jim známé lidi dodávána strava, aby se skrze to, že by se od děl vzdálili, nestalo u děl nebo moždírů nějaké neštěstí. Kdo by toto porušil, má být přísně trestán vězením a zakutím do okovů podle velikosti svého provinění.

Článek X. Kdokoli by se opil, takový se nemá opovážit nastoupit na hlídku, aby své dělo nebo moždír přeládoval, nebo aby bez rozkazu nadřízených nebo jinak nevhodně vystřelil, což by u dělostřelectva mohlo způsobit velkou škodu, nebo by také mohlo ve vojsku způsobit poplach, rozruch nebo sročení. Kdo by toto porušil, má být trestán na hrdle.

Článek XI. Nikdo z dělostřelců se nemá bez vědomí plukovníka, podplukovníka, zbrojmistra, kapitána, poručíka nebo strážmistra [cejkvarta] opovážit postavit na své místo na hlídku jiného dělostřelce, ale je povinen se na svou hlídku dostavit osobně. Výjimkou je, pokud by byl nemocen, nebo by měl jiný dostatečně vážný důvod pro svou nepřítomnost, ovšem s tou podmínkou, že musí svému nadřízenému předem oznámit, že se na hlídku nedostaví. Kdo by to porušil, ten má zaplatit jeden tolar pokuty do dělostřelecké pokladny, nebo má být trestán vězením a zakutím do okovů.

Článek XII. Dělostřelci, kteří drží hlídku ve zbrojnici, mají dávat pozor na to, aby bez vědomí plukovníka, podplukovníka, zbrojmistra, kapitána, poručíka nebo strážmistra neumožnili nikomu neznámému projít skrze zbrojnici do pevnosti. Stejně tak je přísně přikázáno těm, kteří hlídkují v pevnosti nebo na bateriích u děl, aby nedovolovali nikomu cizímu, který nenáleží k dělostřelcům, přibližovat se k dělům nebo k moždírům, ani je obhlížet, dotýkat se jich nebo je přeměřovat, aby skrze takový čin nedošlo k nejrůznějším ohrožením nebo zradě. Pokud by někdo, ať již jeden nebo více, toto nedodržel, má být zadržen na tak dlouho, dokud by s tím nebyli seznámeni nadřízení. Kdo by toto neučinil, má být trestán vězením a zakutím do okovů.

Článek XIII. Je nezbytné, a by řemeslníci, kteří zpracovávají železo, tedy jmenovitě kováři, brusiči, platněři, tesaři, dělmistři, zámečníci a jiní jim podobní dbali na to, aby ať již ve zbrojnici nebo v táboře nevznikla žádná škoda na munici, dělech nebo na jiném dělostřeleckém příslušenství z důvodu jejich nedopatření nebo nepozornosti. Kdo by škodu způsobil, má být trestán na hrdle.

Článek XIV. Strážmistři si mají dobře ohlídat klíče od zbrojnice [cekauzu], a nemají tyto svěřovat nikomu neznámému nebo nepříslušnému. Pokud by pak byly klíče svěřeny kterémukoli dělostřelci, musí je tento v nepřítomnosti strážmistra uschovat u sebe, a jakmile vydá ze zbrojnice, co bylo potřeba, klíče odevzdat buď na obvyklém místě, nebo přímo strážmistřovi. Kdo by toto nedodržel, má být přísně trestán zakutím do okovů a vězením.

Článek XV. Všichni dělostřelci, ať již slouží jako jízdní nebo pěší, se mají ráno a večer dostavit před ležení jeho milosti plukovníka, podplukovníka, zbrojmistra, kapitána nebo poručíka, aby od něj obdrželi rozkazy nebo nařízení.

Článek XVI. Každému dělostřelci přísluší, i kdyby již skončila jeho hlídka, aby se v případě potřeby, kdykoli je tak třeba a bez jakéhokoli zdržení, dostavil s obvyklou výzbrojí, luntem ve spontonu, prachovnicí i jiným náčiním, které mu jako dělostřelci přísluší, ke svému nadřízenému, aby pak, kdykoli by bylo nečekaně přikázáno střílet z děl nebo mozdířů, mohl tyto podle svých znalostí a příslušným způsobem dobře nabít, zamířit je a vystřelit. Pokud by pak kdokoli z těch, kteří byli určeni k dělům nebo mozdířům, zjistil jakékoli poškození, má toto bez meškání nahlásit svému nadřízenému a veliteli. Kdo by toto neučinil, má jako pokutu zaplatit ražený tolar do dělostřelecké pokladny, nebo také může být zakut do okovů.

Článek XVII. Všem představeným dělostřelectva, jakož i úředníkům ve zbrojnici, ať již slouží jako jízda nebo pěchota, jakož i ohněstrůjcům, dělostřelcům, jejich pomocníkům a řemeslníkům, je přikázáno, aby byli vždy na pozoru, a v případě jakýchkoli rozběrů, ať již v pevnosti nebo v táboře, ve dne nebo v noci, se mohli bez meškání shromáždit, každý se svou výzbrojí, luntem ve spontonu a dalším dělostřelcům příslušejícím náčiním, před ležením jeho milosti plukovníka, podplukovníka, zbrojmistra, kapitána nebo poručíka, aby od něj mohli obdržet rozkazy. Pokud by pak někdo scházel nebo odešel bez dovolení, má být jako neposlušný trestán zakutím do okovů a vězením.

Článek XVIII. Pokud by to pevnosti dorazil jakýkoli [význačný] cizinec, nebo by měla přijet nebo odjet jeho královská milost, je nezbytné, aby se představení, svobodníci, ohněstrůjci a dělostřelci s obvyklou výzbrojí, jak je výše uvedeno, dostavili v určenou hodinu ke zbrojnici, aby tam vzdali úctu. V přítomnosti cizozemských pánů, kterým bylo jeho královskou milostí nebo představeným zbrojnice povoleno, aby ve zbrojnici obhlédli děla a munici, mají dohlédnout, aby čeleď tohoto pána neprovedla něco nevhodného nebo nezpůsobila jakoukoli škodu. Pokud by pak jeden nebo více dělostřelců nedbalo toho, co zde bylo uvedeno, mají být trestáni pokutou jednoho tolaru do dělostřelecké pokladny, případně jiným trestem podle velikosti svého provinění a určení jejich nadřízeného.

Článek XIX. Představení a úředníci, ať již slouží jako jízda nebo pěchota, stejně jako dělostřelci, jejich pomocníci a ostatní lidé, kteří náleží k dělostřelectvu, mají co nejbedlivěji dohlédnout na to, aby bez vědomí jeho milosti plukovníka, podplukovníka, zbrojmistra, kapitána nebo poručíka, v noci nevyšli z pevnosti nebo z tábora, a ve dne se odtud nevzdálili dále, než na délku výstřelu z děla. Naopak jsou povinni být vždy, ať již ve dne nebo v noci, přítomni, aby mohli vykonávat svou službu. Provinilci proti tomuto nařízení mají být trestáni vězením a zakutím do okovů.

Článek XX. Pokud by pak v pevnosti, ve zbrojnici nebo v táboře vypukl (Bože chraň) požár, ať již ve dne nebo v noci, mají se všichni dělostřelci dostavit do zbrojnice, aby tam vyčkali rozkazu jeho milosti plukovníka, podplukovníka, zbrojmistra, kapitána nebo poručíka. Pokud by se pak jeden nebo více dělostřelců nacházelo jinde, nebo by tito bez povolení odešli, mají být takoví provinilci trestáni zakutím do okovů a vězením.

Článek XXI. Pokud by jeden nebo více vojáků, aniž by k tomu měli svolení, utekli od svých děl, nebo pokud by se kdokoli přidal k nepříteli, mají být takoví provinilci trestáni podle prastarého vojenského práva na těle a na životě.

Článek XXII. Všichni, kteří slouží u dělostřelectva, se mají ostříhat jakýchkoli schůzek nebo setkání bez vědomí jeho milosti plukovníka, podplukovníka, zbrojmistra, kapitána nebo poručíka. Také nesmí vést rozmluvy, korespondenci nebo domluvy s nepřítelem, ať již v pevnosti nebo mimo ni. Kdokoli by pak věděl o jakékoli zradě, podezřelých řečech, zlých předsevzetích nebo záměrech, ze kterých by mohla vzejít škoda pevnosti nebo tábora, jeho královské milosti a polskému státu, je povinen to neprodleně oznámit svému nadřízenému, neboť ho k tomu zavazuje jeho přísaha. Kdo by se pak opovážil takové jednání zatajit a byla tím způsobena nějaká škoda, má být takový provinilec označen za krivopřísežníka, a jako takový za tento zločin potrestán na těle a na životě.

Článek XXIII. Je nezbytné, aby se představení a úředníci, ať již slouží jako jízda nebo pěchota, stejně jako dělostřelci, jejich pomocníci, řemeslníci a ostatní lidé, kteří náleží k dělostřelectvu, kteří chtějí za každých okolností věrně sloužit jeho královské milosti i celému království, pilně cvičili ve svých dovednostech a umění, aby znali vše, co po každém dělostřelci vyžaduje jeho služba. Kdo by toto nečinil, má být přísně trestán.

Článek XXIV. Ohněstrůjci jsou nejen povinni mlít, drtit a čistit sanytr tak, aby byl vhodný nejen k výrobě dobrého prachu a jiných ohněstrůjních věcí, ale také, v okamžiku kdy je potřeba ve zbrojnici cokoli vykonat, mají se na této práci spolu s ostatními dělostřelci podílet. Při čištění sanytru má být ohněstrůjcem za každý centýr sanytru [tedy 138 polských liber, což je přibližně 82kg] vyplaceno 24 grošů [tedy 6,5 g stříbra podle přepočtu hodnoty polského groše na gramy stříbra pro daný rok]. Pokud se pak zabývají ve zbrojnici jinou činností, mají stejně jako ostatní dělostřelci dostávat týdenní mzdu 54 grošů [14,6 g stříbra, tedy o něco méně než půl tolaru].

Článek XXV. Všichni představení a úředníci, ať již slouží jako jízda nebo pěchota, stejně jako ohněstrůjci, dělostřelci, jejich pomocníci, řemeslníci a ostatní lidé, kteří náleží k dělostřelectvu, jsou povinni počítat třicet dní pro každý měsíc služby, a každý má pak podle své hodnosti obdržet žold a plat v takové minci, v jaké vyplácí jeho královská milost svou jízdu a sluhy, a to buď čtvrtletně, nebo každý měsíc. K tomuto jim náleží ještě každý rok ošacení.

Článek XXVI. Na závěr náš milostivý pán, jeho královská milost laskavě i přísně přikazuje plukovníkovi, který byl ustanoven nad dělostřelectvem, aby měl pravomoc tyto články, které nejmilostivější pán jeho královská milost ustanovila, v případě potřeby a budou-li to okolnosti vyžadovat, upravovat a měnit, také tyto důsledně a úplně dodržoval, dohlížel, aby byly naplňovány, a pečlivě dohlédl, že všichni provinilci, kteří by troufale a svévolně vystoupili proti těmto článkům, byli podle okolností svého provinění přísně potrestáni. Pro tyto účely bere náš nejmilostivější pán jeho královská milost pana plukovníka, podplukovníka, zbrojmistra, kapitána, poručíka, strážmistra a všechny k dělostřelectvu náležející hodnostáře, pod svou ochranu.

Ohledně svobod a výsad slavných dělostřelců, je vůlí jeho královské milosti, aby tyto odpovídaly těm, jaké mají dělostřelci v císařských, královských, kurfiřtských nebo knížecích vojscích, a to jak v pevnostech, tak i v táborech, a má být dodržováno, že stejná práva a výsady náleží všem důstojníkům, od vyšších až po nižší, jakož i jiným osobám.

Pro větší váhu, význam a důvěryhodnost těchto řádů a práv, které dal slavným dělostřelcům náš král, jeho královská milost a náš nejmilostivější pán, stvrdil tyto svým vlastnoručním podpisem a potvrdil velkou korunní pečeti.

Vydáno v královském táboře pod Smolenskem, dne 6. ledna roku 1634, léta panování v Polsku prvního, a ve Švédsku druhého.

Král Vladislav

Locus sigili [s pečeti]

Přísaha

Já, [doplň jméno] [N. N. - nomen nescio], slibuji a přísahám, že budu věrně, ochotně a snažně sloužit svému pánu, nejjasnějšímu a nejmocnějšímu pánu a králi, jeho královské milosti polskému králi Vladislavu IV, velkoknížeti litevskému, knížeti ruskému, pruskému, mazovskému, žmudskému, volyňskému, kyjevskému a inflantskému, atd., švédskému, gótskému a vandalskému dědičnému králi atd. atd., vybranému carovi moskevskému, atd. atd., a také přesvaté Polské Zemi, že se budu zasazovat o prospěch jeho královské milosti a Polska a budu tyto ze všech sil bránit a ochraňovat, že budu co nejpečlivěji dávat pozor na jakékoli případy zrady, záškodnictví nebo jiného ohrožení. To mi přísluší jako poctivému a věrnému úředníkovi, strážmistrovi, ať již sloužícímu jako jízda nebo pěchota, ohněstrůjci, dělostřelci, jeho pomocníkovi, řemeslníku nebo jakékoli jiné osobě, která náleží k dělostřelectvu. Také budu pečlivě a podle rozkazu jeho milosti plukovníka, podplukovníka, zbrojmistra, kapitána, poručíka a strážmistra dohlížet na veškerá mi svěřená děla a moždíře, dělové koule, prach, ohňostroje, munici, vybavení, zákopnické nářadí, koně, vozy a vše, co k dělostřelectvu náleží. To vše budu konat pro větší prospěch jeho královské milosti a Polska, jakož přísahám i to, že budu provádět střelbu k co největší škodě, záhubě a zmatení nepřátel, k čemuž využiji veškerý svůj um, rozum a síly. Stejně tak budu ve všech věcech, které mi přísluší, řádně poslušen královského plukovníka a podplukovníka, a ochotně a bez jakékoli výmluvy vyplním a provedu vše, co mi přikáže učinit pro dobro Jeho královské milosti a Polska, a budu také neochvějně a bez jakéhokoli přestoupení dodržovat všechny zde uvedené články.

K tomu mi dopomáhej Bůh a jeho svaté evangelium.

Pro Polský Svaz přeložil Ondřej Francík

Korektury provedl Lukáš Mohyla

Poznámky:

Ve hranatých závorkách jsou uvedeny vlastní poznámky překladatele

Pro přepočítání polských grošů na váhu stříbra byla použita převodní tabulka uvedená v knize Fenomen Husarii autora Radosława Sikory.

Pro přepočítání polského centu na kilogramy byly použity údaje převzaté z díla The Great Art of Artillery autora Kazimíra Seionowicze.